

Історія 8

Лекція #18 а:

БОГДАН

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

- Після невдалого козацького повстання 1638, Річ Посполита впровадила сильні заходи контролю над українськими та козацькими землями.
- Це включало жорстокі помсти над повстанцями та їхніми родинами.
- Також суворо карали за найменші провини - переважно людей публічно карали повішенням чи стромляли на палі, щоб всі переходящі знали яка доля чекає тих які протистоять проти влади пана.

- В Україні для населення:
 - селянам та міщанам завдано щораз більші податки;
 - права міщан щораз більше обмежувалися;
 - селянам і міщанам заборонено вступати до козацтва – за порушення цього права (або одруження доньки із запоріжцем) був вирок смертної кари;
 - натиск на ліквідацію (**pressure to liquidate**) православної церкви збільшено;
 - українська аристократія швидко переходила на бік шляхти і католицизму, щоб не згубити прадавні привілеї.

- В серпні 1638 впроваджено нові закони для козаків.
- За ординаціями Речі Посполитої:
 - всі козаки мусіли бути в реєстрі;
 - реєстер зменшено до 6,000 осіб – 6 полків;
 - реєстрові козаки склалися лише із тих, котрі не брали участь у повстаннях 1625-1638;
 - скасовано вільний вибір козацької старшини;
 - скасовано козацькі суди;
 - король назначував комісара який провадив всіма козаками;
 - столицею реєстрових стало місто Трахтемирів;

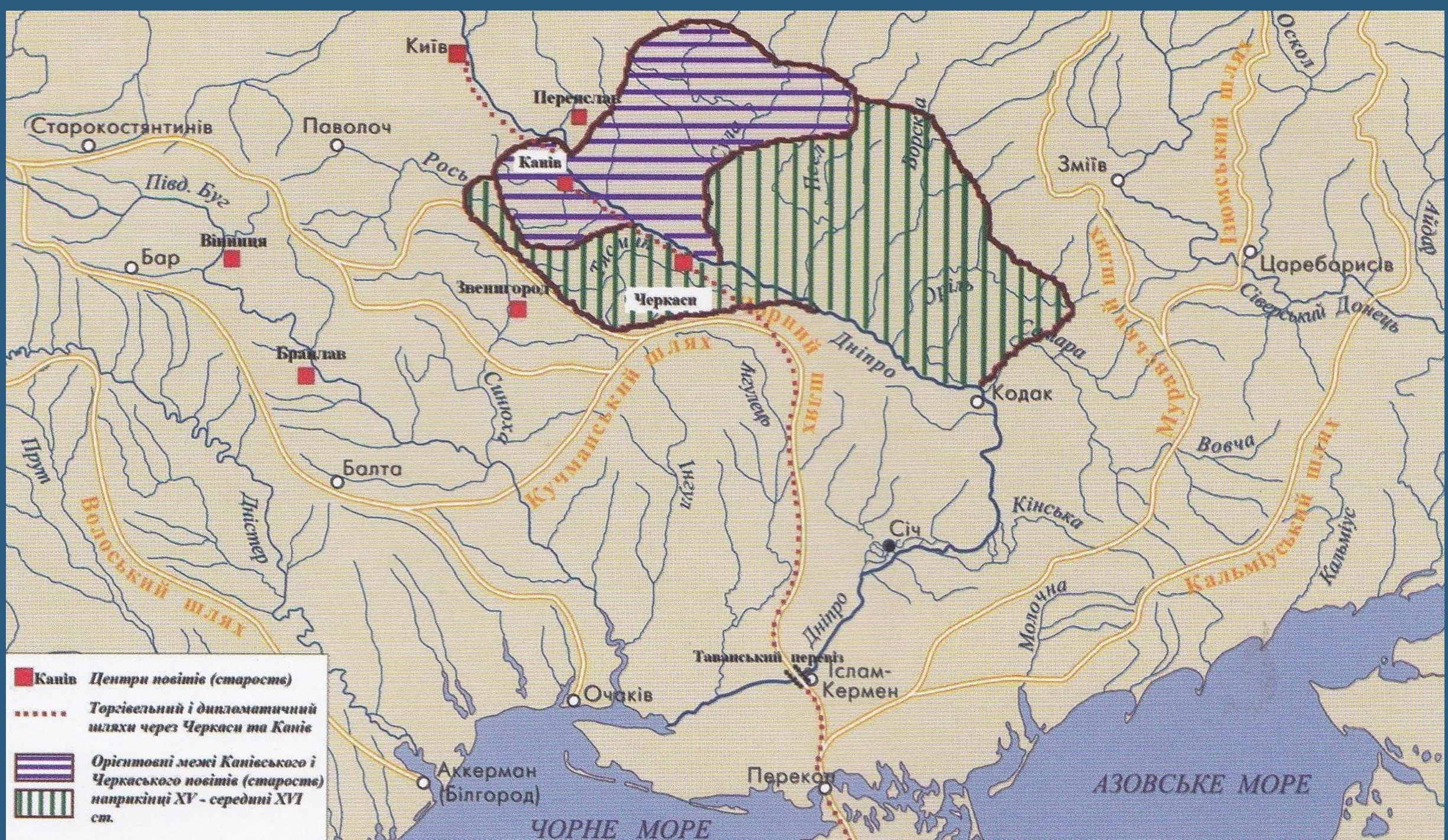
Eine Cosackische Veste
 an dem Nieper Fluß
 in der Ukraine 12 me-
 len von Kiew, wozu
 ein großer stich lan-
 das gehört. Der Kö-
 nig Stephanus von Po-
 len erbaute selbige im
 1576. den Cosack von,
 nebst einem ganzem
 District von 20. me-
 ßen, machten sie einen
 Waffen-Platz dar aus,
 worinnen sie eine be-
 ständige besatzung
 hielten. Allein als sie
 nach diesem zu mäch-
 tig werden wolten,
 nahmen ihnen die Po-
 len im 1638. unter
 König Vladislaw selb-
 gen Ort wieder ab,
 vertriehen ihn aber
 bald wieder.

➤ Рисунок монастиря Трахтемирів, 17-те століття.

Gabriel Bodemann sc. et inc. A.V.

- козаки могли жити лише на королівських землях Канівського, Черкаського та Корсунського староств (provinces);
- всі козаки виключені з реєстру мали повернутися до свого попереднього соціального стану (переважно кріпака або міщанина);
- низові козаки та козаки які не в були в реєстрі, стояли поза законом (were illegal).

Старокостянтинів

Паволоч

Київ

Перещат

Канів

Півд. Буг

Вінниця

Бар

Звенигород

Черкаси

Брацлав

Балта

Прут

Дністер

Кучманський шлях

Ігумен

Амулер

Дніпро

Січ

Кінська

Вовча

Молочна

Очаків

Таванський перевіз

Іслам-Кермен

Аккерман (Білгород)

Перекоп

Зміїв

Царебарисів

Сіверський Донець

Кальміуський шлях

Кальміусь

ЧОРНЕ МОРЕ

АЗОВСЬКЕ МОРЕ

- на Січі мало стояти два полки (2,000) реєстрових козаків, та наказний отаман;
- фортецю Кодак мало бути відбудовано;

➤ Рисунок фортеці Кодак, 1639.

- тільки український шляхтич, який прославився в боях за Річ Посполиту міг бути назначений сотником або полковником.

- На раді реєстрових козаків, 30 серпня, 1638 коронний гетьман проголосив ці закони.

- Низові козаки не підписали договору.

- Реєстрові прийняли обмеження.

- Між старшиною реєстрових які підписували договір, був 43 літний сотник Чигиринського Полку, Богдан Хмельницький.

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

1595 ~ 1657

- Хоча багато записано про Хмельницького від 1647 р, мало що знано про його перед цею датою.

- В 1595 або в 1596 році, Богдан Зіновій Хмельницький народився в околиці села Суботів, недалеко міста Чигирин.

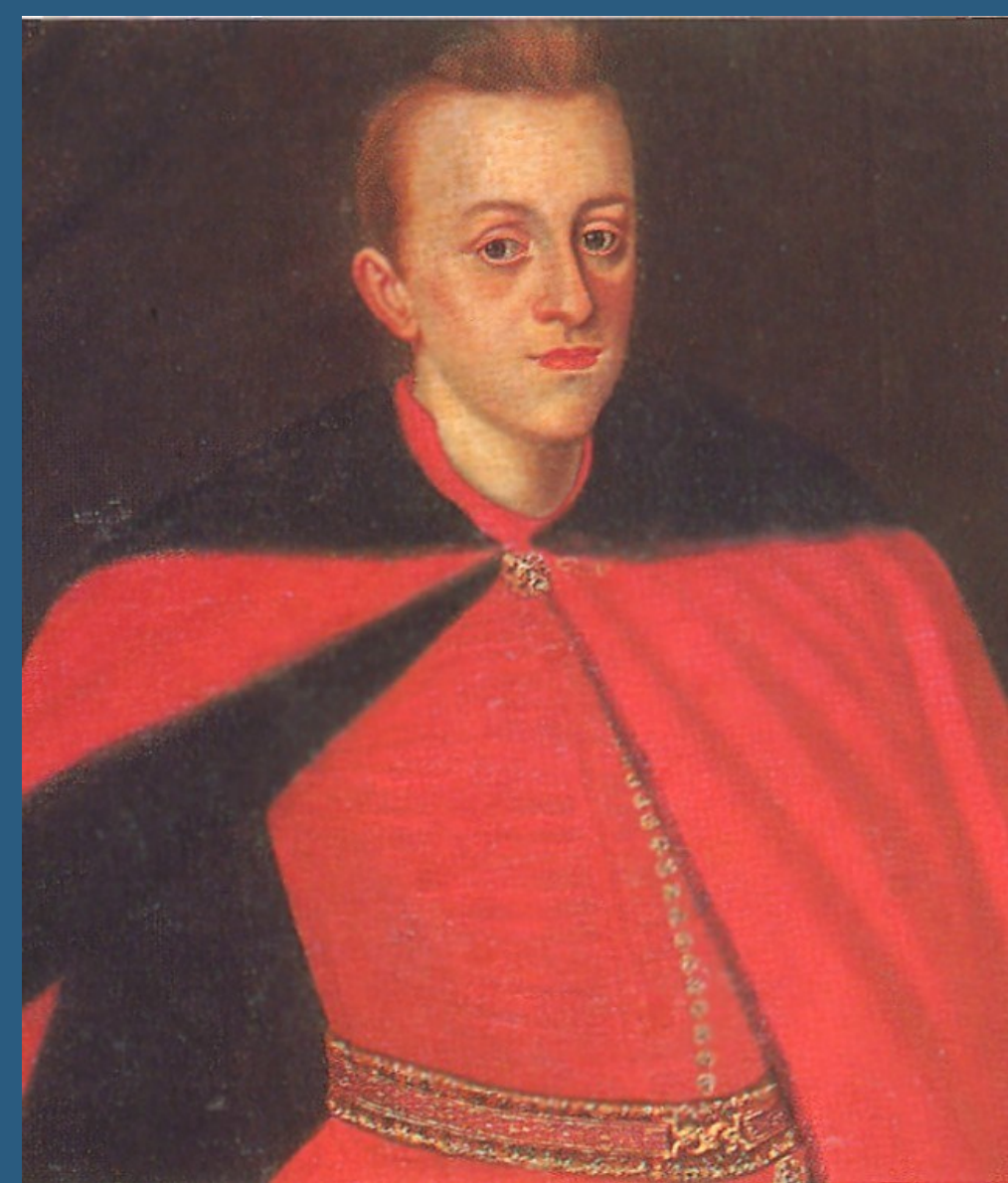
- Його батько, Михайло Хмельницький, був чигиринським підстаростою (*lieutenant governor*), який перебував на службі коронного гетьмана Станіслава Жолкевського.
- За даними, молодий Богдан, здобув освіту в Львівській Єзуїтській Колегії.

- Після закінчення науки, Богдан записався до реєстрових козаків.
- В 1617 і 1618 роках, Хмельницький брав участь у походах Сагайдачного та королевича Владислава IV Вазу проти Московського князівства.

➤ Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

➤ Молодий королевич Владислав IV Ваза, 1595 – 1648.

- Є історичні згадки, що підчас облоги Москви у 1618 р. Хмельницький врятував королевичу життя.
- Від того часу, король Речі Посполитої симпатично ставився до козака Хмельницького, і їхня дружба тривала до смерті короля в 1648 році.

- Хмельницький з батьком брали участь у війні Речі Посполитої проти Османської Імперії 1620, і обидва боролися проти турків в бою під Цецорою.
- Підчас бою, Богдан Хмельницький потрапив у Османський полон. Немає точних даних чи батько загинув підчас битви, чи попав у полон де загинув.
- Знаємо що наступні два роки Хмельницький відбув у полоні в Стамбулі, де вивчив турецьку та татарську мови, і став перекладачем (**translator**) для одного із командирів Османської фльоти.

- В 1622 році Хмельницькому вдалося втекти з полону та вернутися в Україну.
- Повернувшись в Суботів, його було зараховано в реєстер козаків.
- Проте, Богдан швидко перейшов на Запоріжжя, де брав участь у морських походах на турків та татар.

- Між успішними походами, був напад на передмістя Стамбулу в 1629 р.
- Того самого року, козаки з Хмельницьким поруйнували гавані в містах Кілія, Ізмаїл, Балчик, Варна і Сизополі.

- І тоді, Хмельницький з дружиною Ганною Сомко повертається в Чигирин, де приймає уряд сотника чигиринського полку.
- В них народилося четверо дітей, Тиміш, Юрась, Катерина і Степанина (Олена),
- Деякі історики звертають увагу що були теж діти Марія, Григорій та Остап.

- Хмельницький з родиною оселився на хуторі батька в Суботові, де господарювали.

➤ Церква св. Іллі, Суботів, збудована гетьманом Б. Хмельницьким у 1653 р.

- В 1633 році, Хмельницький працював на службі в коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського, та

з родиною мешкав у місті Броди, де в той час Конєцпольський кінчав будову великої твердині – Бродівської фортеці.

- І тут, в 1633-тім році, Хмельницький попав в халепу.
- Підчас перегляду нової фортеці Конецтопольського, Хмельницький необачно висловився такими словами:

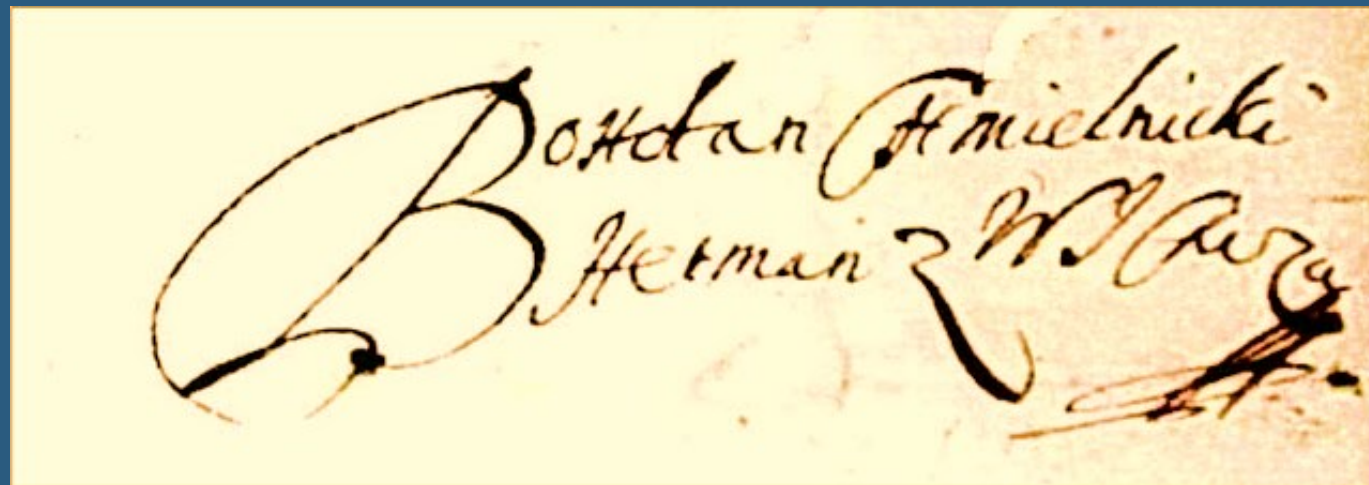
*«...все створене людськими
руками,
ними може знищитися.»*

- Від гніву Конецпольського, Хмельницький мусів втекти на Запорізьку Січ, а Конецпольський рішив що землі села Суботів належать до шляхетного роду Конецпольських.
- Наступних 15 років, Хмельницький боровся за право власності батькової землі.

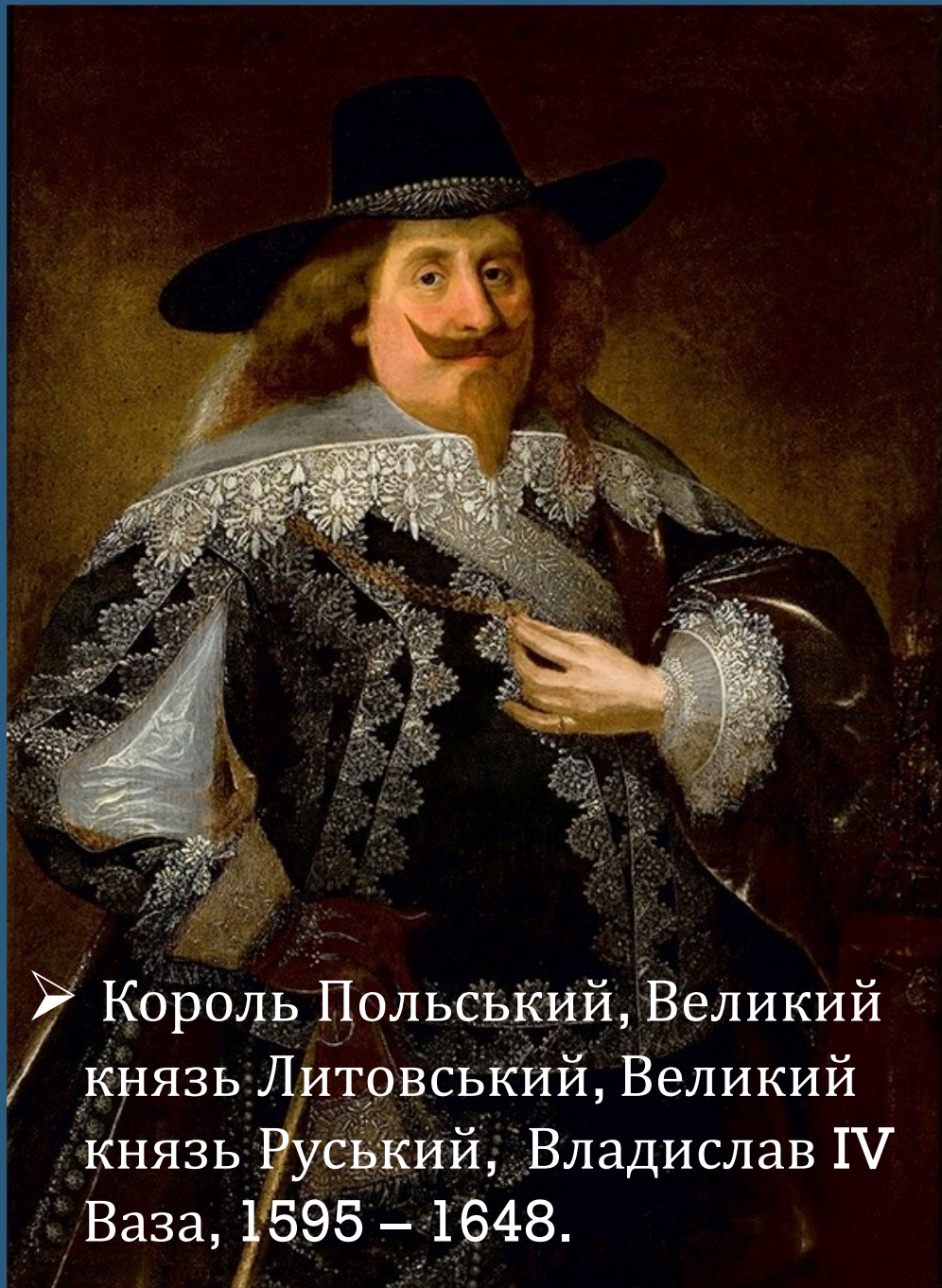
➤ Коронний гетьман Станіслав Конецпольський .

- Історія не має записаного що робив Хмельницький в наступних роках.
- Знаємо що на Січі, Хмельницький став кошовим писарем, і брав участь в битві під Боровицею, тому що на договорі капітуляції Павла Бута «Павлюка», знаходиться підпис кошового писаря Хмельницького.

Bohdan Khmelnytsky
Hetman of the Zaporozhian Cossacks

A photograph of a handwritten signature in black ink on aged, yellowish paper. The signature is written in a highly stylized, cursive script. The first line reads 'Bohdan Khmelnytsky' and the second line reads 'Hetman of the Zaporozhian Cossacks'. The signature is written in a way that is characteristic of the 17th-century Ukrainian Cossack elite.

➤ Король Польський, Великий князь Литовський, Великий князь Руський, Владислав IV Ваза, 1595 – 1648.

- Знаємо теж, що осінню 1638 року, між козацькими послами до короля Речі Посполитої у Варшаві, був писар Богдан Хмельницький.
- І знаємо що там писар Хмельницький підписав Ординації Речі Посполитої правил для козаків.

- Закон даний в ординації скасував уряд (position) кошового писаря, і Хмельницький повернувся у Чигирин, де правдоподібно став сотником в Чигиринському полку реєстрових козаків.

- Повернувся на хутір в Суботові, і продовжував там господарювати.
- Побудував палац, розбудував фарму, поширив і збагатив свій маєток.

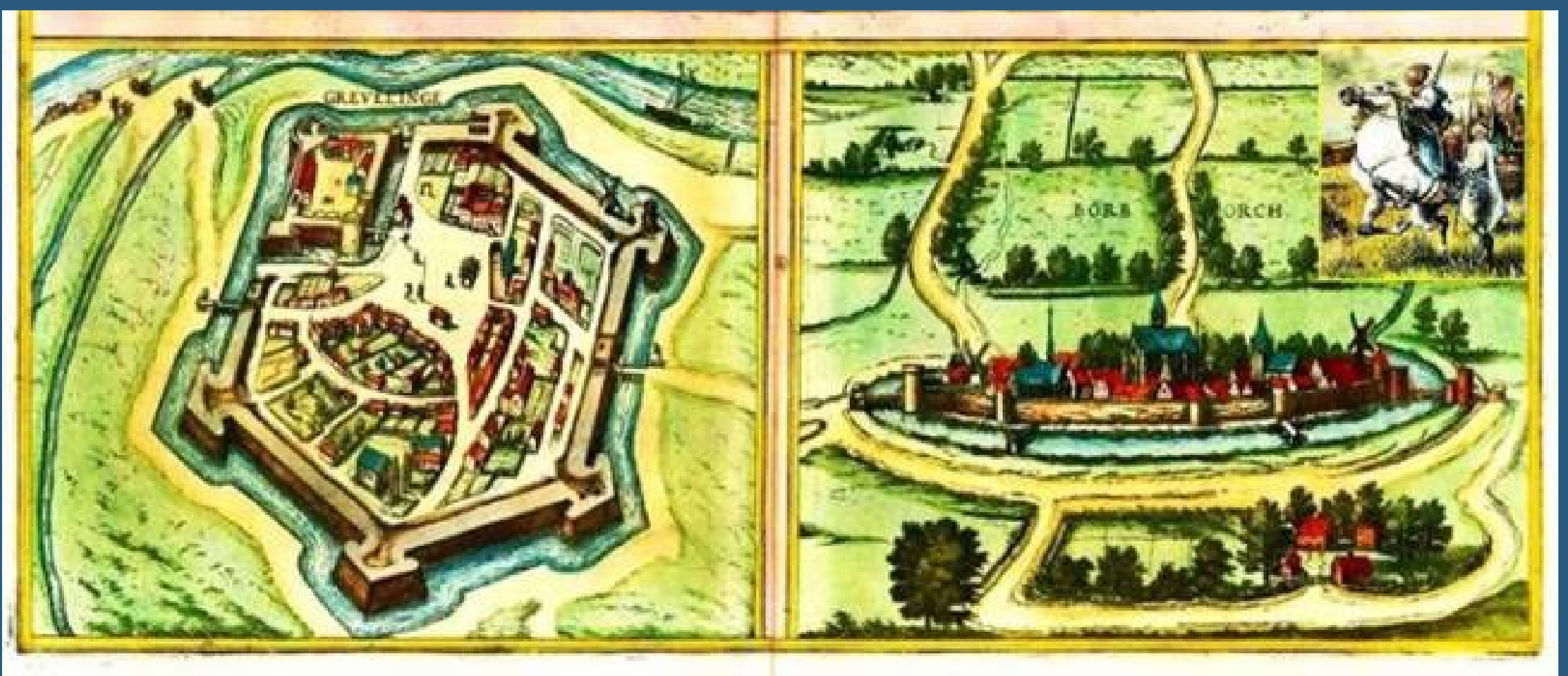

➤ Реконструкція хутора Хмельницького в Суботові.

- Та в роках 1639-1647, ворожнеча між Хмельницьким а сином Сналіслава Конецпольського, Александром продовжувалася, а навіть загострилася.
- Конецпольський назначив шляхтича Данила Чаплінського як підстаростою (*deputy*) в Чигирині, який з великою завзятістю переслідував Хмельницького.
- В 1645 Конецпольський забрав у Хмельницького привилей на власність хутора і землі Суботова.

- З кінцем 1645 р. полковник Хмельницький з отаманом Сірком розбили еспанську залогу міста Дюнкерк (Dunkirk) на Атлантийському побережжі Франції.

- Підчас відсутності Хмельницького, з кінцем 1645 р. Конецпольський забрав у Хмельницького привилей на власність хутора і землі Суботова.

- Вернувшись з Франції, Хмельницький звернувся з прозьбою на допомогу до короля, Владислава IV, і в липні 1646, король «своїм привілеєм» затвердив Хмельницькому Суботів на завжди, за службу Речі Посполиті.
- Конецпольський не визнав «привілей» короля, та ще дужче старався позбутися Хмельницького.
- В 1647-ім році, підчас нападу татарів на Чигирин, на Хмельницького зроблено замах (an assassination attempt), але спроба не вдалася.

- І тоді становище стає критичним.
- Чаплінський нападає на Суботів, де палить та нищить хутір та укріплення, краде все майно, забирає слугів і працівників та арештує Хмельницького.
- За деякими переказами, Чаплінський побиває сина Хмельницького, Остапа, за іншими вбиває хлопця.
- Чаплінський теж забрав королівський привілей, та проголосив маєток Суботів власністю Конецпольського.

- Звільнившись з в'язниці, Хмельницький вдруге звернувся до суду щоб судити Чаплінського та Конецпольського.
- Суд відмовив переглядати справу, через «брак відповідних документів.»
- Хмельницький взяв справу до Сейму, але Сейм теж не хотів вислухати справу.
- Тоді звернувся до короля Владислава IV, але той нічого не міг вдіяти, і деякі твердять, що порадив Хмельницькому *«маєте шаблі при боці, робіть що знаєте.»*
- Суд тоді дав Хмельницькому відшкодування 150 злотих.

- В той час, померла Хмельницького дружина Ганна.
- Розлючений і повний смутку, Хмельницький виїхав на низ – на Запоріжжя.
- Із кінцем року, Хмельницький та кошовий отаман Іван Барабаш мали таємну зустріч із королем Владиславом IV у підготовці до війни із Османською Імперією.
- Договір включав підвищення реєстру до 12,000 козаків, дозвіл на озброєння козаків, та дозвіл на морські походи проти турків і татар.

- Хмельницький з Барабашем вернулися на Січ, не плянуючи виконати наказ короля щодо походу на Османську Імперію, але з дозволом підготувати велике козацьке військо.
- В січні 1648, Хмельницький почав підготовку до війни козаків проти Речі Посполитої.

ПІДГОТОВИВ МГС. АНДРІЙ ПЕРЕКЛІТА

ШКОЛА УКРАЇНОЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВА
“РІДНА ШКОЛА”
В ДЕТРОЙТІ

2021– всі права застережені